

Napról napra

Türelmesség és türelmetlenség

Véletlenül belecsöppentem egy tanácskozásba, amely a kisebbségi törvényről szólt, s mivel az a szakma is terítékre került, melyben egykor dolgoztam, váratlanul felkértek, beszéljek erről a részvevőknek. Nem készültem a felszólalásra, de minthogy az asztal körül nem volt senki más, aki a témáról hitelesen és szakemberül beszámolhatna, ráálltam.

Amikor a szervezőkkel közöltem, hogy mondani-valómat magyarul kívánom előadni, mivel csak anyanyelvemen tudom pontosan kifejezni gondolataimat, azt az érvet szegezték nekem, hogy sajnos, nem minden jelenlevő ért minden nyelvet, ezért úgy egyeztek meg, hogy a tanácskozás azon a nyelven folyjon, amelyet mindenki ért. A tanácskozást a tolerancia jegyében és érdekében tartják, legyen hát én is toleráns, s beszéljek azon a nyelven, amelyet a részvevők egytől egyig értenek, tehát a többségi nép nyelvén.

Türelmes ember vagyok, megértő ember vagyok, felvetődött azonban bennem a kérdés: miért legyen éppen én, a kisebbségi toleráns? Ha már felkértek, hogy tartsak egy rögtönzött előadást, melyre nem is számítottam, akkor miért én, az előadó legyen toleráns, egyben pedig kerüljek kellemetlen helyzetbe, hogy nem anyanyelvemen beszéljek, tehát könnyen nyelvi hibát véték (hogy rossz hangsúlyomról ne is beszéljünk), s miért ne lenne a hallgatóság (legalábbis egy része) toleráns (ez a szó most nagyon divatos, ezért használom néha a türelmes helyett), s esetleg tolmács közvetítésével kísérelje figyelemmel szavaimat. Ez a megoldás a szervezőknek eszébe sem jutott. Mit tegyek? Utasítsam vissza a felkérést, vagy mondjam el, még ha dadogva is, hibásan is, rossz hangsúllyal is, más nyelven az igazságot, az én igazságomat? Hogy bizonyítsam, hogy én, a kisebbségi, türelmesebb vagyok, mint azok, akik csak hirdetik a türelmességét, elmondtam, amit akartam, de nem anyanyelvemen, nem érdekelt, mit gondolnak kiejtéséről, nyelvi hibáimról, s nemcsak azt mondtam el, amit gondolok a témáról, hanem bizonyítottam – remélem, hogy bizonyítottam

–: mi kisebbségiek igazán toleránsak vagyunk, nemcsak szavakban, de tettekben is.

Álszerűség nélkül elmondhatom, hogy a hallgatóságnak tetszett, amit mondtam, őket is őszinteségre, megnyilatkozásra készítettem. Nyelvtani hibáimat senki sem vette észre.

Megértés

Dragan Veselinov, a szerbiai kormány mezőgazdasági minisztere, aki egy néhány tagot számláló párt elnöke is, elégedetlen azzal, hogy a vajdasági Végrehajtó Tanácsban a művelődési tárca nem az ő pártjának a kezében van. – Egynémely autonomista párt nem érti meg a szerbeket, csak a többi vajdasági népet – mondta. Egyenes célzás volt ez arra, hogy a VT-ben a művelődési és oktatási titkár magyar nemzetiségű (Veselinov „autonomista”-t mondott magyar helyett), tehát eleve nem értheti meg a vajdasági szerbség kulturális érdekeit. Akármennyire demokratának akar is mutatkozni Veselinov, ezzel az egyetlen megállapításával leleplezte igazi énjét. Mert csak a többség képviselője lehet igazságos – gondolja –, csak a többségi nép képviselője képes „megérteni a szerb érdekeket”, a többről ezt fel sem tételezi. S egy ilyen ember beszél a Vajdaság nevében, egy ilyen ember képviseli a Vajdaságot a szerbiai kormányban.

Utólagos megjegyzésként arra vonatkozóan, hogy „néhány autonomista pártok” – miként Veselinov mondta – mennyire „nem értik meg a vajdasági szerbeket”, álljon itt egy tény: miközben romba dől a szabadkai Népszínház épülete, a Matica srpska könyvtárának új része pazar márványburkolatot kapott.

Vajdaság autonómiája vajdasági kérdés

Az utóbbi időben többször elhangzott, hogy a Vajdaság autonómiája a szerbek kérdése, az ő gondjuk, nekik kell tisztázniuk a dolgot, a kisebbségiek ebbe ne szóljanak bele. Mondták pedig ezt épp magyar poli-

tikusok (inkább „politikuskok”). Ez persze politikai csel, mert így akarják, az ún. kisebbségi autonómiát előtérbe helyezni, hangsúlyozni, nem veszik azonban észre – vagy ez is a cselhez tartozik? –, hogy a kisebbségi népeknek a rendezéséből való kihagyásával olyan helyzet alakulhat ki ezen a területen – s a szélsőséges nacionalisták alig várják –, amikor a kisebbségeket nem is kell tekintetbe venni a vajdasági problémák megoldásakor. Mintha itt se volnának. S akkor valóban csak a szerbek gondja lesz a Vajdaság, kisebbségek nélkül. Radikálisék legnagyobb örömére.

A város napja

Amikor februárban Újvidék napját ünnepeltük, az Újvidéki Színház nagytermében a város magyarsága ünnepi műsorral emlékezett meg arról a napról, amikor Újvidék elnyerte a szabad királyi város címét.

Az ünnepség – zsúfolt nézőtér előtt – magyar nyelven folyt. S jött a szemrehányás: miért ünnepelnek a magyarok külön, miért nem ünnepelnek a város többi lakosával együtt? Nem is ez volt a baj. Hanem az, hogy a város magyarsága észrevette: a közös, együttes ünnepek a kisebbségek kizárását jelentik – a magyarság képviselői nem is jutottak szerephez a hivatalos városi ünnepen –, nem hallhatják nyelvüket, nem hallhatják szónokaikat, irodalmi műveiket, előadóművészeiket. Érezniük kell, hogy kisebbségiek, mellékesek. S az a több száz magyar, aki ott ült az Újvidéki Színház nagytermében, be se fért volna azokba a termekbe, ahol a hivatalos (állítólag közös) ünnepet tartották. Kitűnt tehát: a magyar nyelv, a magyarság kultúrája, a magyarok ünnepe zavarja a városi hatóságot. Ezt, a demokratikusait éppúgy, mint azt, melyet a város magyarságának támogatásával sikerült 2000 őszén megbuktatni. Akkor hol a különbség?

Kertes fogadalma

Egy régi újság került a kezembe, a Vreme c. belgrádi hetilap 1991. április 8-i száma. Ebben Mihalj Kertes, a felejthetetlen joghurtforradalmár, „a nép minisztere” és vámgazgató kijelentette: „Ha Miloševićet megdöntik, az erdőbe megyek, hajduknak. Amíg magyar vér csörgedezik ereimben, harcolni fogok a szerbekért, mert százszázalékosan igazuk van. Amit Milošević csinál, az jó neki is, de biz isten, nekem is.”

Azóta megbuktattuk Miloševićet, Kertes mégsem bujkál a šumadijai erdőben, nem is harcol mint bős partizán, hanem eltűnt a balfenéken. Ami pedig a

fogadkozását illeti – biz’ isten –, azt gondolja meg! Bármiilyen jó is a koszt Scheveningenben, a bácskainak még sincs párja.

Gavrilo Princip hívei

Az Obraz és a Svetozar Miletic nevű szervezetek után megalakult egy új, amely Gavrilo Princip nevét vette fel. A sarajevói merénylőét. Aki miatt az első világháború kitört, s ha a történelem folyamatát követnénk, bizony eljutnánk egészen a berlini fal összeomlásáig. Holocaustot, Gulagot, Recsket, Goli otokot is beleszámítva.

Mégis vannak hívei Gavrilo Principnek, s ha nem fenyegetőznének – márpedig fenyegetőznek –, akkor is félelmetes lenne a tény: akik az említett szervezetekhez csatlakoztak, nem tanultak a történelemből, nem okultak a múltból. Az ellenségeskedés, a merényletek, a kiűzetés az eszményképük. És Bijeljina és Srebrenica, Štrpci és a rigómezei tömegsírok, melyeket hűtőkocsikban szállítottak Batajnicába. S míg ezeket a sorokat gépelem, Szerbia és Montenegro szétválásáról vagy egyben maradásáról vitatkoznak a szerbiai parlament habzó szájú képviselői. Igen, Gavrilo Princip kísértete járja be ezt a (volt?) országot.

Utóirat: Mire ez az írás az olvasó kezébe kerül, megszűnt még egy versailles-i tákalmány.

Tanszéki újraolvasó

Újra olvassák, s talán újra is értékelik néhány költő műveit az újvidéki Magyar Tanszéken. Tolnai Ottó, Domonkos István, Koncz István, Fehér Kálmán, Fehér Ferenc költői műveivel foglalkoznak a tudós irodalomprofesszorok, hisz az új idők megkövetelik az új szempontok érvényesítését, na meg a divatos, általában kérész életű irodalomelméletek vajdasági híveinek is bizonyítaniuk kell naprakész voltukat. Ez az újraolvasás azonban nagyon egyoldalúra sikeredett, ugyanis a felsorolt költők egy részéről a tanszékitől eltérő véleményt is ismerünk, amely sajnos, nem épülhetett be kis vajdasági magyar irodalmunk kritikai megmértetésének corpusába, hisz épp a nemrég tanszéki újraolvasás főszervezője akadályozta meg Podolszki József kritikakötetének megjelenését, s így irodalmunknak az a jelensége, melyet Podolszki mutatványköltészetnek nevezett, nem kaphat, nem kaphatott kellő, objektív megvilágítást. A jövő irodalomtörténészei tehát csak a II. Vajdasági magyar újraolvasó nézeteit ismerhetik meg a „versféleségekről”, a líra „kulturaközi

kontextusairól”, a diszkontinuitásról, versbeszédéről, ez azonban nem minden. Más újraolvasásra, sőt az újraolvasás újraolvasására van szükség.

A háborús bűnös drámát írt

Bemutatták Radovan Karadžić háborús bűnös Sitovacija című drámáját tartalmazó könyvet. Egyetemi tanárok, írók beszéltek róla Belgrádban. A Sitovacija („helyzet”) olyan népetimológia, mint például Petar Kočić ukopacija szava. Közölték azt is Karadžić barátai, hogy a boszniai rengetegben rejtőzködő háborús bűnös írópszichiáter-politikus-elnöknek nemsokára új műve jelenik meg, két kötetben, s a szerbség XX. századi nemzeti kérdéseiről értekezik benne. Mit mondjunk? A nemzetközi erőök Boszniában hiába üldözik, hiába kutatják, Karadžić nincs sehol. Valahol ül, s háborítatlanul írja verseit (verseskötete nemrég jelent

meg), drámáját, politikai tanulmányait. S van kiadója, nyomdája, vannak írók, egyetemi tanárok, akik népszerűsítik egy háborús bűnös könyveit. Úgy látszik, mindenki tudja, hol tanyázik Karadžić, csak azok nem, akik keresik, akik le akarják tartóztatni. Csak azok nem, akik át akarják adni az igazságszolgáltatásnak, mert kétségtelen, hogy ez a költő stb. egyike a legfelelősebbeknek azért, ami Boszniában történt: a vérengzésekért, pusztításokért, kiüldözésért. Talán ezeket a kiadókat, írókat, egyetemi tanárokat is meg kellene kérdezni, hol is írja műveit Karadžić, úgy esetleg könnyebben nyakon csíphetnénk a nemzetközi erőök. Ha már átveszik kéziratát, azt is tudniuk illene, hol készültek a művek. Kár lenne ezt az alkalmat elszalasztani.

Karadžić alkotásainak irodalmi értékéről pedig most ne essék szó.

